

Е.Н. СКУБАК

Донецький національний університет
вул. Щорса, 46, м. Донецьк, 85000

ДО ВИВЧЕННЯ ОРНІТОФАУНИ КОСТЯНТИНІВСЬКОГО РАЙОНУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

ключові слова: орнітофауна, щільність
key words: bird fauna, density

E.N. SKUBAK

TO INVESTIGATION BIRD FAUNA OF KONSTANTINOVKA DISTRICT DONETSK REGION

Donetsk National University
46 Shchorsa str., Donetsk, 85000, Ukraine

The investigation of bird fauna of Konstantinovka district Donetsk region was undertaken from March 1996 to December 2002. In result of this investigation 133 bird species are given. Nestlings are 86 species, 8 species are non-nestling, 22 species migrating, 39 species are wintering. *Bucephala clangula*, *Mergus albellus* and *Himantopus himantopus* are rare species. Data for population density of birds are shown.

Територія Донбасу загалом досить добре досліджена орнітологами, у багатьох районах проводили орнітологічні дослідження, які стосувалися як антропогенно трансформованих, так і порівняно непорушених ділянок. Разом з тим, деякі райони, наприклад, Костянтинівський, привертати меншу увагу фахівців. Однак, названий район становить певний інтерес, як приклад впливу на орнітокомплекс низки галузей важкої промисловості та інтенсивного сільського господарства. Строкатість природних умов може зумовити значне різноманіття орнітофауни, а інтенсивне антропогенне навантаження на місцеві ландшафти має відобразитися на складі й чисельності пташиного населення.

Методика досліджень

Матеріалом для цієї роботи були результати польових спостережень, проведених у м. Костянтинівна й Костянтинівському р-ні Донецької обл. від березня 1996 р. до грудня 2002 р. Час проведення спостережень – переважно ранком і вдень, рідше ввечері, від 6 до 20 години (у світлий час доби). Обліки здійснювали маршрутним методом, з шириною трансекти 100 м у відкритих біотопах і 50 м у лісах і парках. Середня довжина маршрутів 10-27 км. Ураховували всіх птахів, що траплялися. На підставі отриманих даних обчислювали щільність пташиного населення.

У ході спостережень відзначали статус і чисельність кожного виду, його біотопічну приуроченість і добові ритми, фіксували поведінку, активність, взаємовідношення з іншими видами птахів, терміни прильоту й відльоту, зимові міграції; за можливості відзначали вік і стать.

Результати досліджень

У результаті спостережень на території Костянтинівського р-ну було відзначено 133 види птахів, що належать до 16 рядів, 39 родин (табл.).

Таблиця.

Еколого-фауністичний список птахів фауни Костянтинівського р-ну Донецької обл.

№	Вид	Чисельність	Статус
1.	<i>Podiceps cristatus</i>	О	Гн
2.	<i>Podiceps grisegena</i>	Р	Гн
3.	<i>Ardea cinerea</i>	О	Нг
4.	<i>Ardea purpurea</i>	Р	Зал
5.	<i>Egretta alba</i>	Р	Нг
6.	<i>Egretta garzetta</i>	Р	Нг
7.	<i>Botaurus stellaris</i>	О	Гн
8.	<i>Ixobrychus minutus</i>	О	Гн
9.	<i>Cygnus olor</i>	О	Пр
10.	<i>Anser anser</i>	Р	Пр
11.	<i>Anas platyrhynchos</i>	О	Гн, ЗМ
12.	<i>Anas querquedula</i>	О	Гн
13.	<i>Anas penelope</i>	О	Пр
14.	<i>Anas clypeata</i>	Р	Гн
15.	<i>Aythya ferina</i>	О	Гн
16.	<i>Aythya fuligula</i>	О	Пр, ЗМ
17.	<i>Aythya marila</i>	Р	Пр, ЗМ
18.	<i>Bucephala clangula</i>	Р	Пр
19.	<i>Mergus albellus</i>	Р	Пр
20.	<i>Milvus migrans</i>	Р	Нг
21.	<i>Circus aeruginosus</i>	О	Гн
22.	<i>Accipiter nisus</i>	О	ЗМ
23.	<i>Accipiter gentilis</i>	О	ЗМ
24.	<i>Buteo buteo</i>	О	Гн
25.	<i>Buteo lagopus</i>	О	ЗМ
26.	<i>Falco tinnunculus</i>	О	Гн
27.	<i>Falco vespertinus</i>	Р	Нг
28.	<i>Phasianus colchicus</i>	О	Ос
29.	<i>Perdix perdix</i>	О	Ос
30.	<i>Coturnix coturnix</i>	О	Гн
31.	<i>Fulica atra</i>	МН	Гн
32.	<i>Gallinula chloropus</i>	О	Гн
33.	<i>Charadrius dubius</i>	О	Гн
34.	<i>Vanellus vanellus</i>	О	Гн
35.	<i>Himantopus himantopus</i>	О	Гн?
36.	<i>Tringa ochropus</i>	О	Нг
37.	<i>Tringa glareola</i>	О	Пр
38.	<i>Tringa totanus</i>	О	Гн
39.	<i>Tringa nebularia</i>	Р	Пр
40.	<i>Xenus cinereus</i>	Р	Зал
41.	<i>Actitis hypoleucos</i>	О	Гн?

Продовження таблиці.

42.	<i>Philomachus pugnax</i>	О	Пр
43.	<i>Calidris minuta</i>	Р	Пр
44.	<i>Gallinago gallinago</i>	О	Пр
45.	<i>Lymnocyptes minima</i>	Р	Пр
46.	<i>Scolopax rusticola</i>	Р	Пр
47.	<i>Larus ridibundus</i>	Р	Пр
48.	<i>Larus cachinnans</i>	О	Нг
49.	<i>Larus canus</i>	О	Пр
50.	<i>Chlidonias leucopterus</i>	О	Пр
51.	<i>Sterna hirundo</i>	Р	Нг
52.	<i>Sterna albifrons</i>	Р	Зал
53.	<i>Columba palumbus</i>	О	Гн
54.	<i>Columba livia</i>	О	Ос
55.	<i>Streptopelia decaocto</i>	О	Ос
56.	<i>Streptopelia turtur</i>	О	Гн
57.	<i>Cuculus canorus</i>	О	Гн
58.	<i>Asio otus</i>	Р	Гн
59.	<i>Asio flammeus</i>	Р	ЗМ
60.	<i>Apus apus</i>	МН	Гн
61.	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Р	Гн
62.	<i>Upupa epops</i>	О	Гн
63.	<i>Alcedo attis</i>	Р	Гн
64.	<i>Merops apiaster</i>	О	Гн
65.	<i>Dendrocopos major</i>	О	Ос
66.	<i>Dendrocopos syriacus</i>	О	Ос
67.	<i>Dendrocopos minor</i>	Р	ЗМ
68.	<i>Alauda arvensis</i>	МН	Гн
69.	<i>Galerida cristata</i>	О	Ос
70.	<i>Melanocorypha calandra</i>	Р	ЗМ
71.	<i>Hirundo rustica</i>	МН	Гн
72.	<i>Delichon urbica</i>	МН	Гн
73.	<i>Riparia riparia</i>	О	Гн
74.	<i>Motacilla alba</i>	О	Гн
75.	<i>Motacilla flava</i>	МН	Гн
76.	<i>Motacilla citreola</i>	Р	Гн
77.	<i>Anthus campestris</i>	О	Гн
78.	<i>Anthus trivialis</i>	О	Гн
79.	<i>Lanius collurio</i>	О	Гн
80.	<i>Lanius minor</i>	О	Гн
81.	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Р	ЗМ
82.	<i>Bombycilla garulus</i>	Р	ЗМ
83.	<i>Locustella luscinioides</i>	О	Гн
84.	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	О	Гн
85.	<i>Acrocephalus palustris</i>	О	Гн
86.	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Р	Гн
87.	<i>Sylvia atricapilla</i>	О	Гн
88.	<i>Sylvia communis</i>	О	Гн
89.	<i>Sylvia curruca</i>	Р	Гн

Продовження таблиці.

90.	<i>Phylloscopus trochilus</i>	О	Пр
91.	<i>Phylloscopus collybita</i>	О	Пр
92.	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	О	Гн
93.	<i>Muscicapa striata</i>	О	Гн
94.	<i>Ficedula albicollis</i>	О	Гн
95.	<i>Saxicola rubetra</i>	О	Гн
96.	<i>Saxicola torquata</i>	О	Гн
97.	<i>Oenanthe oenanthe</i>	О	Гн
98.	<i>Oenanthe pleschanka</i>	Р	Зал
99.	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Р	Пр
100.	<i>Phoenicurus ochruros</i>	О	Гн
101.	<i>Erithacus rubecula</i>	О	Пр
102.	<i>Luscinia luscinia</i>	О	Гн
103.	<i>Luscinia svecica</i>	О	Гн
104.	<i>Turdus pilaris</i>	О	Зм
105.	<i>Turdus merula</i>	О	Гн
106.	<i>Turdus philomelos</i>	О	Гн
107.	<i>Panurus biarmicus</i>	Р	Ос
108.	<i>Remiz pendulinus</i>	Р	Гн
109.	<i>Parus major</i>	О	Ос
110.	<i>Parus coeruleus</i>	О	Ос
111.	<i>Sitta europaeus</i>	Р	Зм
112.	<i>Certhia familiaris</i>	Р	Пр
113.	<i>Emberiza calandra</i>	Р	Пр
114.	<i>Emberiza citrinella</i>	Мн	Ос
115.	<i>Emberiza hortulana</i>	О	Гн
116.	<i>Emberiza schoeniclus</i>	О	Ос
117.	<i>Fringilla coelebs</i>	О	Гн
118.	<i>Fringilla montifringilla</i>	О	Зм
119.	<i>Spinus spinus</i>	Р	Зм
120.	<i>Chloris chloris</i>	О	Ос
121.	<i>Cardueles cardueles</i>	Мн	Ос
122.	<i>Acanthis cannabina</i>	Мн	Ос
123.	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	О	Ос
124.	<i>Passer domesticus</i>	Мн	Ос
125.	<i>Passer montanus</i>	Мн	Ос
126.	<i>Oriolus oriolus</i>	О	Гн
127.	<i>Sturnus vulgaris</i>	Мн	Гн
128.	<i>Corvus corax</i>	О	Ос
129.	<i>Corvus cornix</i>	О	Ос
130.	<i>Corvus frugilegus</i>	Мн	Ос
131.	<i>Corvus monedula</i>	О	Ос
132.	<i>Pica pica</i>	О	Ос
133.	<i>Garrulus glandarius</i>	О	Ос

Примітка: Р – рідкісний вид, О – звичайний, Мн – багаточисельний; Ос – осілий вид, Гн – гніздиться, Нг – трапляється в гніздовий період, але не гніздиться, Зм – зимує, Пр – прольотний, Зал – зальотний.

86 видів гніздяться на цій території, 8 видів трапляються в літній період, але не гніздяться, 22 види трапляються лише на прольоті, 39 видів зимують, 4 види рідкісні зальотні.

Середня щільність пташиного населення в районі в літній період – 222,6 особ./км². Найбільшої чисельності в умовах Костянтинівського р-ну досягають *Hirundo rustica*, *Delichon urbica*, *Passer domesticus*, *P. montanus*, *Sturnus vulgaris*, *Motacilla flava*, *Alauda arvensis*, *Acanthis cannabina*, *Cardueles cardueles*, *Fulica atra*.

Максимальна щільність пташиного населення спостерігається в населених пунктах і становить до 715,6 особ./км². Тут домінують *Hirundo rustica*, *Passer montanus* і *P. domesticus*. Мінімальною є щільність птахів на сухих кам'янистих степових ділянках (86,3 особи/км²). Домінує тут *Alauda arvensis*.

На водоймах і навколишніх заростях очерету звичайні *Fulica atra*, *Anas platyrhynchos*, *A. querquedula*, *Acrocephalus arundinaceus*, *A. palustris*, *Motacilla flava*, *Riparia riparia*. Щільність населення птахів досягала 461,8 особ./км² на ставах. Значні скупчення водоплавних птахів, що налічують понад 600 особин *Fulica atra* й близько 60 особин *Podiceps cristatus*, спостерігали на Клебан-Бикському водосховищі.

Узимку на території району домінують *Corvus frugilegus*, *Passer montanus*, *P. domesticus*, у деякі роки *Turdus pilaris* (зафіксовані зальоти зграй до 2000 особин). У цей період орнітофауна концентрується в містах, на водоймах, що не замерзають. З водоплавних птахів узимку, крім *Anas platyrhynchos* (понад 1000 особин на Клебан-Бикському водосховищі й до 100 особин на незамерзлих ополонках річки Кривий Торець), у невеликій кількості відзначені *Fulica atra*, *Aythya fuligula*, *A. marila*, *Cygnus olor*.

3 видів, що включені до Червоної книги на території району відзначені *Mergus albellus*, *Vucephala clangula*, *Himantopus himantopus*. *Mergus albellus* (самець) відзначений 20.04.1997 на ставі для риборозведення на околиці міста. *Vucephala clangula* в кількості 7 особин (3 самці й 4 самки) виявлений там же 29.11.2002. Блукаючі особини *Himantopus himantopus* досить звичайні на ставах і відстійниках району, вид можливо гніздиться на відстійнику в правобережній частині міста.

Висновки

У складі орнітофауни дослідженого адміністративного району переважають ординарні широко розповсюджені види. Чисельність птахів в умовах сильного антропогенного впливу невисока (222,6 особ./км²), видовий склад орнітофауни сильно збіднений за рахунок елімінації чутливих до антропогенних факторів, переважно великих і вразливих видів. Найбільшої чисельності на території району досягають синантропні види, такі як *Hirundo rustica*, *Passer montanus*, *P. domesticus*.